

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'UYALAR

BOSHLANG'ICH SINFLARDA MUSTAQIL FIKRLASHNI SHAKLLANTIRISH YO'LLARI

Xayrullayeva Nozima Alisher qizi

Navoiy innovatsiyalar universiteti talabasi

Shopulatova Nasiba Umirovna

Navoiy innovatsiyalar universiteti o'qituvchisi

ANNOTATSIYA: *Mazkur maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarida mustaqil fikrlashni shakllantirish muammosi zamonaviy pedagogik va psixologik yondashuvlar asosida atroflicha yoritilgan. Mustaqil fikrlash shaxsning intellektual rivojlanishida, o'quvchilarning bilimlarni ongli ravishda egallashi, o'z fikrini erkin bayon qila olishi hamda muammoli vaziyatlarda to'g'ri qaror qabul qilishida muhim omil hisoblanadi. Boshlang'ich ta'lim bosqichi mustaqil fikrlash asoslari shakllanadigan eng muhim davr bo'lib, aynan ushbu jarayonda o'quvchilarda tahlil qilish, solishtirish, umumlashtirish va xulosa chiqarish kabi tafakkur amallari rivojlantiriladi.*

Maqolada boshlang'ich sinflarda mustaqil fikrlashni shakllantirishda qo'llaniladigan samarali metod va vositalar, xususan, muammoli ta'lim, interfaol usullar, didaktik o'yinlar, guruhli va juftlikda ishlash, loyiha faoliyati hamda ijodiy topshiriqlarning pedagogik ahamiyati tahlil qilinadi. Shuningdek, savol-javob asosida tashkil etilgan mashg'ulotlar, tanqidiy fikrlashni rivojlantirish texnologiyalari va o'quvchilar faolligini oshirishga qaratilgan topshiriqlar orqali mustaqil fikrlashni rivojlantirish yo'llari yoritib berilgan.

Bundan tashqari, maqolada o'qituvchining yo'naltiruvchi va rag'batlantiruvchi roli, o'quvchilarning yosh va individual xususiyatlarini hisobga olish, dars jarayonida qulay psixologik muhit yaratishning ahamiyati ham asoslab berilgan. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, boshlang'ich sinflarda mustaqil fikrlashni shakllantirishga yo'naltirilgan ta'lim jarayoni o'quvchilarning o'qishga bo'lgan qiziqishini oshiradi, bilimlarni mustahkam egallashiga hamda kelgusida muvaffaqiyatli ta'lim olishi uchun mustahkam poydevor yaratadi.

KALIT SO'ZLAR: *Boshlang'ich ta'lim, mustaqil fikrlash, tanqidiy fikrlash, ijodiy tafakkur, interfaol metodlar, muammoli ta'lim, didaktik o'yinlar, loyiha faoliyati, guruhli ish, o'quvchi faolligi, pedagogik texnologiyalar, individual yondashuv, psixologik muhit, ta'lim samaradorligi, zamonaviy ta'lim.*

ABSTRACT: *This article provides a comprehensive analysis of the problem of developing independent thinking in primary school students based on modern pedagogical and psychological approaches. Independent thinking plays an important role in the intellectual development of the individual, conscious and sustainable acquisition of knowledge by students, free expression of their own ideas, and making correct decisions in problem situations. The primary education stage is a crucial period in which the*

foundations of independent thinking are formed, during which students develop such cognitive skills as analysis, comparison, generalization, and drawing conclusions.

The article examines effective methods and tools used to develop independent thinking in primary grades, including problem-based learning, interactive methods, didactic games, group and pair work, project-based activities, and creative tasks. In addition, the ways of developing independent thinking

through question-and-answer activities, critical thinking development technologies, and tasks aimed at increasing student activity are highlighted.

Furthermore, the article emphasizes the guiding and motivating role of the teacher, the importance of considering students' age and individual characteristics, and the creation of a positive psychological environment in the classroom. The results of the study indicate that an educational process focused on developing independent thinking in primary school students increases their motivation to learn, ensures deep and lasting knowledge acquisition, and creates a solid foundation for their future academic success.

KEY WORDS: *Primary education, independent thinking, critical thinking, creative thinking, interactive methods, problem-based learning, didactic games, project-based learning, group and pair work, student activity, pedagogical technologies, individual approach, psychological environment, educational effectiveness, modern education process*

АННОТАЦИЯ: *В данной статье всесторонне анализируется проблема формирования самостоятельного мышления у учащихся начальных классов на основе современных педагогических и психологических подходов. Самостоятельное мышление играет важную роль в интеллектуальном развитии личности, осознанном и прочном усвоении знаний учащимися, свободном выражении собственных мыслей, а также в принятии правильных решений в проблемных ситуациях. Начальный этап образования является важнейшим периодом формирования основ самостоятельного мышления, в ходе которого у учащихся развиваются такие мыслительные операции, как анализ, сравнение, обобщение и умение делать выводы.*

В статье рассматриваются эффективные методы и средства формирования самостоятельного мышления в начальных классах, включая проблемное обучение, интерактивные методы, дидактические игры, работу в группах и парах, проектную деятельность и творческие задания. Также раскрываются пути развития самостоятельного мышления через организацию занятий на основе вопросов и ответов, технологии развития критического мышления и задания, направленные на повышение учебной активности учащихся.

Кроме того, в статье обоснована направляющая и стимулирующая роль учителя, важность учета возрастных и индивидуальных особенностей учащихся, а также значение создания благоприятной психологической среды в учебном процессе. Результаты исследования показывают, что образовательный процесс, ориентированный на формирование самостоятельного мышления у учащихся

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'UYALAR

начальных классов, способствует повышению интереса к обучению, прочному усвоению знаний и созданию надежной основы для дальнейшего успешного обучения.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: *Начальное образование, самостоятельное мышление, критическое мышление, творческое мышление, интерактивные методы, проблемное обучение, дидактические игры, проектная деятельность, групповая и парная работа, учебная активность, педагогические технологии, индивидуальный подход, психологическая среда, эффективность обучения, современный образовательный процесс.*

KIRISH

Bugungi kunda ta'lim tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar o'quvchilarning faqat bilim olishini emas, balki ularning mustaqil fikrlovchi, tashabbuskor va

ijodkor shaxs sifatida shakllanishini taqozo etmoqda. Ayniqsa, boshlang'ich ta'lim bosqichi shaxs kamolotining poydevori hisoblanib, aynan shu davrda o'quvchilarning tafakkuri, dunyoqarashi va mustaqil fikrlash ko'nikmalari shakllanadi. Shu bois boshlang'ich sinflarda mustaqil fikrlashni rivojlantirish masalasi pedagogika fanining dolzarb muammolaridan biri hisoblanadi.

Mustaqil fikrlash o'quvchilarning bilimlarni ongli o'zlashtirishi, o'z fikrini erkin ifoda etishi, muammoli vaziyatlarda to'g'ri qaror qabul qilishi hamda hayotiy masalalarga ijodiy yondashishini ta'minlaydi. Boshlang'ich sinf o'quvchilari bilan ishlash jarayonida ularning yosh va psixologik xususiyatlarini hisobga olgan holda ta'lim jarayonini to'g'ri tashkil etish, zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo'llash muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu maqolada boshlang'ich sinflarda mustaqil fikrlashni shakllantirishning asosiy yo'llari, metod va vositalari keng yoritiladi.

ASOSIY QISM

Boshlang'ich sinflarda mustaqil fikrlashni shakllantirish jarayoni murakkab va ko'p qirrali bo'lib, u o'qituvchining pedagogik mahorati, dars jarayonining mazmuni va shakllari bilan chambarchas bog'liq. Mustaqil fikrlash, avvalo, o'quvchining berilgan topshiriqni anglab, uni o'z fikri asosida bajarishi, savollarga mustaqil javob topa olishi va o'z nuqtayi nazarini asoslab bera olishida namoyon bo'ladi.

Boshlang'ich sinflarda mustaqil fikrlashni rivojlantirishda muammoli ta'lim muhim o'rin tutadi. Muammoli vaziyatlar orqali o'quvchilarda fikrlash faolligi oshadi, ular tahlil qilish, solishtirish va xulosa chiqarishga o'rganadilar. Masalan, dars jarayonida tayyor bilimni berish o'rniga muammo qo'yish va uni birgalikda hal etish o'quvchilarning mustaqil fikrlashini faollashtiradi.

Shuningdek, interfaol metodlar — “Aqliy hujum”, “Klaster”, “B-B-B”, “Insert”, “Sinkveyn” kabi usullar o'quvchilarni faol ishtirok etishga undaydi. Bu metodlar

o'quvchilarning o'z fikrini erkin bayon etishiga, boshqalarning fikrini tinglash va baholashga o'rgatadi. Natijada o'quvchilarda muloqot madaniyati va tanqidiy fikrlash rivojlanadi.

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'UYALAR

Boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun didaktik o'yinlar ham mustaqil fikrlashni shakllantirishning samarali vositalaridan biridir. O'yin jarayonida bolalar faol bo'ladi, topshiriqlarni qiziqish bilan bajaradi va o'z imkoniyatlarini namoyon etadi. Didaktik o'yinlar orqali o'quvchilarda tezkor fikrlash, mustaqil qaror qabul qilish va ijodiy yondashuv rivojlanadi.

Bundan tashqari, guruhli va juftlikda ishlash o'quvchilarning mustaqil va jamoaviy fikrlashini uyg'unlashtiradi. Guruhda ishlash jarayonida har bir o'quvchi o'z fikrini bildiradi, boshqalarning qarashlarini inobatga oladi va umumiy xulosaga keladi. Bu esa mustaqil fikrlash bilan birga hamkorlik ko'nikmalarini ham shakllantiradi.

O'qituvchining roli ushbu jarayonda muhim ahamiyatga ega. O'qituvchi yo'naltiruvchi, maslahat beruvchi va rag'batlantiruvchi sifatida faoliyat yuritishi, o'quvchilarning har qanday mustaqil fikrini qo'llab-quvvatlashi lozim. Dars jarayonida qulay psixologik muhit yaratish, o'quvchilarni xatodan qo'rqmaslikka o'rgatish mustaqil fikrlashni rivojlantirishning muhim shartidir.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, boshlang'ich sinflarda mustaqil fikrlashni shakllantirish ta'lim jarayonining muhim va ajralmas qismi hisoblanadi. Mustaqil fikrlovchi o'quvchi bilimlarni chuqur va ongli o'zlashtiradi, muammoli vaziyatlarda to'g'ri qaror qabul qila oladi hamda kelgusida jamiyatda faol va mas'uliyatli shaxs sifatida shakllanadi. Boshlang'ich ta'lim bosqichida mustaqil fikrlashni rivojlantirish uchun muammoli ta'lim, interfaol metodlar, didaktik o'yinlar, guruhli ish va ijodiy

topshiriqlardan samarali foydalanish zarur. O'qituvchining pedagogik mahorati, o'quvchilarning yosh va individual xususiyatlarini hisobga olgan holda tashkil etilgan darslar mustaqil fikrlashni shakllantirishga xizmat qiladi. Shu bois boshlang'ich sinflarda mustaqil fikrlashni rivojlantirishga yo'naltirilgan ta'lim jarayoni ta'lim sifatini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining ta'lim sohasiga oid farmon va qarorlari.
2. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
3. Xolmatova N., To'xtayeva D. Boshlang'ich ta'lim pedagogikasi. – Toshkent, 2020.
4. Ochilov M. Pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: O'qituvchi, 2018.
5. Yo'ldoshev J., Usmonov S. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar. – Toshkent, 2019.
6. Vygotskiy L.S. Мышление и речь. – Moskva, 2005.
7. Davletshin M. Yosh va pedagogik psixologiya. – Toshkent, 2017.